

Nh_{ng} danh t_đ dùng cho t_đ a đ_c c_a bài vi_t n_y đ_u có cùng chung m_t đ_{nh} nghĩa và _{ng} đ_{ng} tùy theo không gian và th_i gian. Thu_c B_c _{Vi_t Nam} dùng đ_{ch} các lo_i thu_c dùng cây, lá, r_đ, c_đ, h_t, v.v., đã đ_c bi_n ch_đ do m_t Đông y sĩ ng_đ i Trung Qu_c khám b_{nh} và cho toa. Còn thu_c Nam, t_đ ng t_đ nh_đ thu_c B_c, nh_{ng} do m_t Đông y sĩ ng_đ i Vi_t Nam đ_m nh_n. Các lo_i cây lá đ_c bi_n ch_đ trong thu_c Nam t_đ ng đ_i đ_n gi_n nh_đ ph_i khô ho_c s_y khô, và cân l_đ ng cũng không có yêu c_đ u chính xác nh_đ m_t n_m lá khô, m_t mu_{ng} b_t r_đ cây,... thay vì m_t ch_đ, ba ly,... nh_đ _đ thu_c B_c.

Ng_đ i đ_c ch_n b_{nh} sau khi nh_n thu_c xong, mang v_đ n_đ u trong m_t cái n_đ i đ_t v_đ i (thông th_đ ng) ba chén n_đ c và đun sôi. Khi n_đ c "x_c" l_đ i còn tám phân, b_{nh} nhân "ch_t" n_đ c ra, đ_đ ngu_đ i và u_đ ng. M_t thang thu_c có th_đ u_đ ng đ_c nhi_đ u l_đ n, th_đ ng là hai l_đ n.

Thu_c dân t_đ c ch_đ đ_c dân mi_n Nam nghe đ_n k_đ t_đ sau 30 tháng t_đ năm 1975 do mi_n B_c xâm nh_p vào. Thu_c dân t_đ c không c_n có Đông y sĩ ch_n m_đ ch nh_đ thu_c B_c và thu_c Nam. Thu_c đã đ_c bào ch_đ s_n cũng nh_đ đ_c "nhà n_đ c" công b_đ công đ_{ng} c_a t_đ ng lo_i cây, lá, hay c_đ,... dùng đ_{ch} a tr_đ m_t b_{nh} nào đó. Và dân chúng c_đ th_đ mà dùng, cho dù có hi_đ u nghi_đ m hay không. N_đ u chúng ta đã t_đ ng s_đ ng trong xã h_đ i Vi_t Nam kho_đ ng năm năm đ_u sau khi n_đ c nhà đ_c c "th_đ ng nh_đ t", ch_đ c ai cũng còn nh_đ cây xuyên tâm liên. Th_đ c s_đ, ng_đ i vi_t t ch_đ a t_đ ng th_đ y cây n_y cũng nh_đ cung cách ch_đ a tr_đ nh_đ th_đ nào, và tr_đ b_{nh} gì? Nh_đ ng, trong giai đ_đ n trên, m_đ i l_đ n đi khám b_{nh} _đ phòng y t_đ ph_đ ng hay xã, đ_u đ_c cán b_đ ch_đ a tr_đ b_{ng} xuyên tâm liên. Ng_đ i vi_t t cũng đã t_đ ng nghe nhi_đ u câu chuy_đ n k_đ thú v_đ xuyên tâm liên do m_t anh b_đ đ_i v_đ t Tr_đ ng s_n k_đ nh_đ sau: "N_đ u v_đ ch_đ ng không có con trong m_t t th_i gian dài, đôi v_đ ch_đ ng n_y s_đ đ_c cán b_đ h_đ ng đ_n là m_đ i khi "ăn n_m" v_đ i nhau, ch_đ c_n c_t m_t đây xuyên tâm liên qua b_{ng} ng ng_đ i v_đ. Th_đ là s_đ có con sau đó ngay!".

Còn câu chuy_đ n dài đ_c c th_đ o _{Hoa K_đ th_đ hi_đ n} "tính khoa h_đ c" còn cao h_đ n n_đ a, nh_đ t là trong c_đ ng đ_{ng} Vi_t Nam. Các Đông y sĩ _{đây}, nói chung đ_u mang (đ_c mang, hay t_đ mang) nh_{ng} danh hi_đ u r_đ t oai là Bác sĩ Đông y (Oriental Doctor - OD) hay Ti_đ n sĩ Đông Y (Ph.D of Oriental Medicine), cũng nh_đ nhi_đ u danh x_đ ng n_đ khác n_đ a. Th_đ t ra, _{đây} cũng căn c_đ vào r_đ, thân, c_đ, lá, h_t nh_đ thu_c B_c và thu_c Nam; t_đ t c_đ đ_c ch_đ bi_n có tính cách hoàn ch_đ nh h_đ n đ_c c thu_c B_c và thu_c Nam, g_đ n gi_đ ng nh_đ các lo_i thu_c c_a y khoa hi_đ n đ_i nh_đ đ_{ng} b_t, viên, hay viên b_đ c nh_đ a, n_đ c, hay đ_{ng} thu_c t_đ, v.v..

Trong ph_đ n trình bày sau đây, chúng tôi s_đ bàn v_đ đ_{nh} nghĩa, ngu_đ n g_đ c, cách dùng và nh_{ng} v_đ n n_đ n có th_đ x_đ y ra sau khi dùng thu_c đ_c c th_đ o. Danh t_đ "thu_c" dùng _{đây} đ_{ch} t_đ t c_đ các lo_i cây, c_đ, r_đ, thân, lá, c_đ, h_t,... ch_đ không nói đ_n nh_{ng} hóa ch_đ t khác đ_c c gian

th_o ng cho thêm vào đ_o làm tăng m_t vài đ_c tính tr_o li_u mà không c_n l_u tâm đ_n nh_o ng di h_i v_o sau, nh_o arsenic, đ_o ng, chì, th_o y ngân, selenium, th_o m chí vàng (gold) n_a.

Ng_u n G_c Và Đ_o nh Nghĩa D_c Th_o

Theo quan đ_i m c_a các nhà khoa h_o c Hoa K_o, khoa d_c Th_o ch_o có th_o đ_c xem nh_o là m_t ph_o ng cách tr_o li_u b_o t_uc (complementary therapy), chuyên dùng các lo_i cây hay hóa ch_o t ly trích t_o cây. Do đó, đây là m_t ngành y khoa riêng bi_o t đ_t tr_o ng tâm ch_o a tr_o b_o ng cây c_o có trong thiên nhiên. Và danh t_o herbalism dùng đ_o ch_o h_o pháí dùng cây c_o đ_o tr_o li_u h_o u h_o t các b_o nh g_o n gi_o ng nh_o t_o t c_o nh_o ng b_o nh li_o t kê trong ngành y khoa hi_o n đ_i.

Ng_u n g_o c c_a ngành y khoa d_c Th_o đ_c xem nh_o xu_o t hi_o n t_o khi có s_o hi_o n di_o n c_a con ng_o i trên qu_o đ_o a c_o u. Và n_o u đi xa h_o n n_o a, ng_u n g_o c n_o y đã có tr_o c khi loài ng_o i xu_o t hi_o n (qua s_o ti_o n hóa t_o kh_o). Gi_o ng kh_o Chimpanzees đã bi_o t ăn m_t lo_i lá cây đ_o c bi_o t đ_o di_o t các _o u trùng trong bao t_o. Loài nai đã bi_o t truy tìm các lá dùng đ_o kích thích tâm th_o n (psycho-active). M_t s_o thú v_o t khác cũng đã bi_o t tìm đ_o n n_o m nh_o penicillin và các lo_i n_o m ch_o ng n_o m (antifungals) đ_o tr_o li_u hay tiêu di_o t các lo_i bò chết ngoài da. Sau đó, con ng_o i m_o i bi_o t áp d_o ng trong tr_o li_u nh_o nh_o ng li_o u thu_o c kháng sinh.

Ngành d_c Th_o đúng nghĩa đã góp ph_o n không nh_o vào vi_o c tr_o li_u b_o t_uc và song hành v_o i ngành y khoa hi_o n đ_i. Thu_o c phi_o n (morphine) đ_c c trích ly t_o cây thu_o c phi_o n (poppies), aspirin t_o cây li_o u, và digoxin dùng đ_o ch_o a tr_o nh_o p tim đ_o p không đ_o u đ_o n t_o cây đuôi ch_o n (foxglove).

Ngành d_c Th_o không ng_o ng _o m_t tr_o li_u t_o ng b_o ph_o n hay t_o ng b_o nh mà còn có "tham v_o ng" ch_o a tr_o toàn c_o th_o con ng_o i, và "khuy_o n khích" c_o th_o t_o "hoàn ch_o nh" hay đi_o u ch_o nh qua thu_o c cây c_o. Các nhà chuyên môn c_a ngành n_o y nghĩ r_o ng, nh_o ng hóa ch_o t trong m_t t t_o p h_o p cây c_o s_o làm cân b_o ng c_o th_o và t_o o nên nh_o ng ph_o n _o ng h_o t_o ng đ_o ch_o a tr_o toàn th_o con ng_o i.

Có th_o nói ngành y khoa cây c_o ngày nay phát tri_o n r_o t nhanh trên toàn th_o gi_o i. M_o c tiêu th_o _o c tính kho_o ng 23 t_o M_o kim trong năm 2004 căn c_o vào báo cáo c_a cu_o c tri_o n l_o m qu_o c t_o l_o n th_o hai v_o d_c Th_o. Hi_o n t_o i, có kho_o ng 34% ng_o i Hoa K_o l_o n tu_o i đã h_o n m_t l_o n vi_o ng các Bác sĩ Đông y d_c Th_o vào năm 1990.

V_n Đ_o An Toàn C_a D_c Th_o

Có m_t khái ni_m h_t s_c thông th_ong và t_u nguy_n c_a ng_oi đ_i là, d_c th_o nghĩa là cây c_o (herbal), là t_u nhiên (natutal), và là an toàn (safe); vì v_y, d_c th_o ao toàn h_n các lo_i thu_c b_ong hóa ch_t hay t_ung h_p hóa ch_t do ngành y d_c khoa hi_n đ_i bào ch_o.

Do có suy nghĩ trên, cho nên m_t s_c ng_oi Hoa K_o và dĩ nhiên, m_t s_c không nh_o ng_oi Vi_t h_i ngo_i v_n th_ong dùng các lo_i thu_c cây c_o trong công vi_c phòng b_onh và tr_o b_onh. Đ_i v_i d_c th_o, các nhà s_n xu_t không c_n ph_i khai báo v_i C_o quan Th_c ph_m và D_c ph_m (FDA) v_i c_o c_u c_a thu_c, cũng nh_o tính hi_u nghi_m, cùng ph_n ng ph_o, và m_c an toàn c_a thu_c đ_c ch_o. FDA cũng không đòi h_i thông tin c_n đ_c li_t kê trên nhãn hi_u c_a các l_o thu_c. Do đó, k_t qu_o dù tích c_c hay tiêu c_c, hay nh_o h_ong dài h_n lên c_o th_o hoàn toàn không đ_c b_it đ_n và cũng không có m_t cu_c nghi_n c_u dài h_n nào đ_o th_o m_o đ_o nh m_c an toàn c_a thu_c.

Thí d_o nh_o n_oc trích t_u cây nhàu (gingko biloba) đã đ_c qu_ong cáo r_o m_o r_o trong c_ong đ_ong Vi_t Nam tr_oc đây, và hi_n nay v_n còn lại rai, là có kh_o năng tr_o bá b_onh. Có m_y ai bi_t đ_c, qua nghi_n c_u khoa h_c, ph_n ng c_a thu_c n_y có th_o gây ra hi_n t_ong ch_y máu bên trong c_o th_o, và có th_o gây ra ph_n ng v_i các y_ou t_u làm ch_ong đông máu có s_n trong máu c_a con ng_oi.

M_c dù Lu_t Dietary Supplement Health & Education Act năm 1994 cho phép các lo_i thu_c th_c v_t trên đ_c ghi trong nhãn hi_u h_ong đ_n cách dùng và tính hi_u nghi_m c_a thu_c, nh_ong trên th_c t_u ngoàì th_o tr_ong, các nhãn hi_u trên hoàn toàn không ghi rõ v_i cách đ_onh b_onh, ch_a tr_o hay phòng b_onh gì c_o!

Thêm m_t đ_iu n_oa là d_c th_o không b_o đòi h_i ph_i cung c_p t_u l_o các thành ph_n hóa h_c c_u t_u o ra thu_c, cũng nh_o tính tinh khi_t (purity) nh_o các lo_i thu_c dành cho ngành y khoa hi_n đ_i. Do đó hi_u qu_o c_a cùng m_t lo_i thu_c, cùng m_t nhãn hi_u có th_o không gi_ong nhau vì do nh_ong t_up ch_t có trong thu_c thay đ_i trong lúc s_n xu_t nh_o ph_n hoa, ch_t gây đ_ong cho c_o th_o, bào t_u c_a hoa, v.v.. Và t_u l_o khác bi_t n_y có th_o thay đ_i tính hi_u nghi_m c_a thu_c, đôi khi gây ra nh_ong ph_n ng b_it l_o cho b_onh nh_o.

Do đó, m_t dù m_t s_d d_c th_o có th_{tr} giúp gi_i quy_t m_t s_b nh_c a con ng_oi, nh_{ng} đi_u đó không có nghĩa là d_c th_o đ_t đ_c m_c an toàn. Theo khuy_n cáo c_a ngành y d_c khoa tân ti_n, ph_n đang mang thai không nên dùng d_c th_o vì có th_{tr} có ph_n ng b_t ng_o và có th_{tr} b_{tr} y thai.

Đ_i v_i các lo_i thu_c trong ngành d_c khoa, d_a vào hóa ch_t t_{ng} h_p hay m_t s_{tr}ich ly t_{cây c}, hay n_m trong thiên nhiên, nh_{ng} các thu_c n_y đã đ_c nghiên c_u k_l ng, v_i cân l_{ng} chính xác, và đ_c thí nghi_m lên thú v_t hay con ng_oi trong m_t th_i gian dài tr_c khi tung ra th_{tr} ng. Và dĩ nhiên, nh_{ng} thu_c trên cũng có th_{tr} có nh_{ng} ph_n ng ph_o hay ph_n ng khi dùng nhi_u lo_i thu_c khác nhau trong cùng m_t th_i đi_m. Đi_u n_y cũng đã đ_c li_t kê trên nhãn thu_c hay đ_c bác sĩ khám b_{nh} khuy_n cáo và l_u ý b_{nh} nhân khi kê toa.

Tuy nhiên, đi_u trên đây không x_y ra đ_i v_i d_c th_o v_i các đi_u ki_n bào ch_{thu_c}. Hi_n t_i, h_u h_t các s_n ph_m d_c th_o đ_u n_m ngoài t_m ki_m soát c_a nh_{ng} lu_t l_{quy đ_{nh}} cho ngành y khoa. Đi_u đó có nghĩa là không có gì b_o đ_m cho s_{hi_u} nghi_m c_a thu_c, cũng nh_{thành ph_n} cùng cân l_{ng} c_a nh_{ng} ch_t hoá h_c c_u t_o ra thu_c. Ngay c_{nhà bào ch_{thu_c}} cũng không đ_t đ_c tính chính th_{ng} c_a ngành, m_i nhà bào ch_(s_n xu_t) theo t_{ng} tr_{ng} phái d_c th_o khác nhau. Thí d_{thu_c} nh_u c_a nhà bào ch_{A s_{khác thu_c} c_a c_a nhà bào ch_{B. M_t thí d_{khác đ_n} hình là n_u b_n b_{nh} v_{tim}, b_{đau ng_c do h_p t_c các đ_{ng} m_{ch} vành tim (angina), cao áp huy_t, hay b_{nh} cao áp su_t m_t (glaucoma), m_t s_d d_c th_o dùng đ_{tr} li_u các ch_{ng} b_{nh} k_{trên s_{đ_a} đ_n nh_{ng} ph_n ng có th_{tr} làm ch_t ng_oi đ_i v_i b_{nh} nhân b_{ti_u} đ_{ng} lo_i l_{hay b_{ch_{ng} phong gi_t (epilepsy). Thêm n_a, các d_c th_o qu_{ng} cáo cho nh_{ng} bà m_n kinh nguy_t và hay b_{ch_{ng} nóng m_t (hot flashes) là các lo_i c_{và r_{c_a} cây Black Cohosh, Black Snake, Bugwort, Rattle weed. Th_c s_{n_u} dùng các lo_i d_c th_o k_{trên}, các bà có th_{tr} gi_m ch_{ng} nóng m_t lúc ban đ_u nh_{ng} h_u qu_{s_{ph_i} tr_{là m_t giá r_t đ_t, đó là b_{nh} ung th_{. Nên nh_{, n_u} không dùng thu_c chi c_{, ch_{ng} nóng m_t s_{bi_n} m_t sau m_t th_i gian.}}}}}}}}}}}}

T_{nh_{ng}} nh_n đ_{nh} trên, câu h_i đ_c đ_t ra là, chúng ta có nên dùng d_c th_o không?

Hi_u Năng C_a D_c Th_o

Đ_i v_i ngành y d_c khoa, m_t thu_c m_i s_p ra s_{ph_i} đ_c ki_m ch_{ng} qua nhi_u giai đ_{an nh_{v_a} k_{trên}, đi_u đó không nh_{ng} b_o đ_m đ_c tính hi_u nghi_m và an toàn c_a thu_c, mà còn đi xa h_n n_a là li_u thu_c m_i v_a đ_c tung ra th_{tr} ng có an toàn h_n (safer), và hi_u nghi_m h_n không khi so sánh v_i các lo_i thu_c đã s_n xu_t tr_c kia và có cùng m_t m_c}

đích tr  li u.

Nh ng đ i v i dược th o, hoàn toàn không c  m t nghiên cứu n o c  mà ch  đ a vào c m tính (intuition) nhi u h n. Do đ , nhi u khi b nh nh n ph i tr  m t chi ph i cao cho dược th o mà không nh n được kết quả tr  li u nào c , không k  đ n nh ng ph n  ng ph  c  th  x y ra.

Đ  tr  l i c u h i trên, quan đ m của m t s  nh  y dược học l :

- M t s  dược th o được xem nh  l  m t lo i th c  n b  t c (food additive) nh  các lo i sinh t  thiên nhiên v  v  h i c ng nh ng lo i mu i khoáng, c ng nh  không  nh hưởng v  ph n  ng ph  cho ng  i ti u dùng.

-  y ban An toàn Y khoa (Committee on Safety of Medicine) khuy n c o b nh nh n c n ph i tham khảo v i bác sĩ v  c c lo i dược th o đ ng d ng trước khi được gi i ph u, v  c  r t nhiều lo i dược th o đ   ng v i h a chất gây m , ch ng đ ng m u, v  nh ng thu c x  đ ng trong v  sau khi gi i phẫu.

- C n Vi n Quốc gia Nh ng Nhà S u t m Dược th o (National Institute of Medical Herbalists) khuy n c o nh  dược th o c n ph i theo dõi t  ba đến năm năm  nh h  ng l n con ng  i c a dược th o đ  được b o ch  trước khi tung ra th  tr  ng.

V  nh ng lý do trên c ng nh ng h n ch  thông tin v  dược th o, l i khuy n hay nh t cho ng  i x  đ ng dược th o l  c n ph i tham khảo bác sĩ gia đ nh v  nh ng bác sĩ chuy n m n v  dược th o (herbal practitioner) trước khi d ng.

C ng c n n n tham vấn nh  dược th o tr  li u đ  h  c  th  hi u rõ h n đ u ki n s c kho  t ng qu t c a b nh nh n, c ng c c lo i thu c đ  hay đ ng x  đ ng, cu c sống th  ng nh t c a b nh nh n v  l ch s  v  s c kho  gia đ nh. V  sau m t thời gian tr  li u b ng dược th o, b nh nh n c n ph i đ n tham khảo th m đ  c  th  ch n đ ng được nh ng ph n  ng ph  k p l c n u c .

Sau cùng, Viện S_c kho_o Qu_c gia (National Institute of Health) có m_t m_{ng} l_o i t_p trung v_o nh_{ng} nghiên c_u liên quan đ_n d_c th_o cũng c_n đ_c tham kh_o thêm qua Trung tâm Qu_c gia v_o Y khoa B_t túc và T_ong _{ng} (National Center for Complementary & Alternative Medicine).

Thay L_i K_t

Ngày hôm nay, ngoài nh_{ng} b_a ăn chính, nhi_u ng_o i c_n ph_i có th_c ăn dinh d_ong b_t túc (dietary supplements) tùy theo đ_iu ki_n s_c kh_e c_a c_o th_c v_o v_t ch_t l_o n tâm sinh lý. Do đó, x_o d_ong d_c th_o cũng ph_i giúp m_t ph_i n_o trong vi_c tr_o li_u v_o i đ_iu ki_n là b_{nh} nhân cũng nh_{ng} ng_o i ch_n đoán b_{nh} và cho thu_c c_n hi_u rõ căn b_{nh} và nhu c_u c_n ph_i có d_c th_o b_t túc thêm cho vi_c tr_o li_u.

Nh_{ng} trên th_c t_p, nh_t là trong c_ong đ_ong ng_o i Vi_t, đ_c bi_t t_i Hoa K_o, d_c th_o đã tr_o thành m_t k_o ngh_o béo b_o cho r_t nhi_u ng_o i. Ngành d_c th_o _{đây} hoàn toàn đ_c l_op, và hoàn toàn tùy thu_c vào ng_o i bào ch_o (?) và h_u nh_{ng} nh_{ng} nhà bào ch_o Vi_t Nam là nh_{ng} cá nhân ho_t đ_ong riêng r_o, không n_o i nào gi_ong n_o i nào.

Qua truy_n thông nh_{ng} phát thanh, báo chí, truy_n hình,..., chúng ta hàng ngày nghe ra r_o nh_{ng} qu_ong cáo r_t nhi_u lo_o i thu_c d_c th_o dùng đ_o tr_o li_u nhi_u b_{nh} khác nhau, cũng nh_{ng} tr_o "bá b_{nh}". Nhi_u khi cùng m_t ngu_o n g_o c d_c th_o, nh_{ng} nhà bào ch_o đã trình bày nh_{ng} ph_ong cách tr_o li_u và li_u l_ong khác nhau. Chúng ta đ_o dàng ki_m ch_o ng đ_iu n_oy qua các qu_ong cáo v_o thu_c nh_u Noni, thu_c cây lô h_oi, v.v..

Th_m chí, có nh_{ng} nhà bào ch_o không bi_t l_oy t_o ngu_o n nguyên li_u nào g_o i là s_a ong chúa r_o i chia ra thành l_o thu_c mang nh_{ng} con s_o vô tình khác nhau nh_o: 7, 9, 14, 26, v.v., đ_o tr_o bách b_{nh} hay bá b_{nh}. Gi_o s_o nh_{ng} s_a ong chúa có tính ch_t tr_o bá b_{nh} đúng nh_{ng} qu_ong cáo, m_i ng_o i trong chúng ta th_o đ_t m_t câu h_o i nh_o cho nhà bào ch_o n_oy là, làm th_o nào đ_o có đ_o l_ong s_a ong chúa đ_o s_o n xu_t hàng trăm ngàn chai l_o thu_c nh_o trên? Nên nh_o, m_i t_o ong ch_o có m_t con ong chúa và kh_o năng ch_o a s_a(?) c_a m_t con ong chúa không đ_t đ_c 0.05 cc, t_o c nh_o h_o n m_t gi_ot n_oc. Ng_o i vi_t không rõ ng_o i bào ch_o đ_o nh nghĩa ch_o "s_a" nh_o th_o nào, nh_{ng} qua tài li_u tham kh_o đ_c đ_c, Honey Bee Venom, t_o c là n_oc c_a loài ong m_t có th_o tr_o đ_c ch_o ng đau c_o s_o hóa, t_o c là Fibromyalgia mà thôi!

Cong đng ng i Vi t chúng ta i h i ngo i quá d dãi đ cho gian th ng l i đng mà không có m t ph n ng nào c . Cong thêm m t s đng bào vì d tin và nh đ cho nên vô hình chung đã ti p tay cho vi c làm b t chính trên. Thi t nghĩ, ngày hôm nay, đã đ n lúc chúng ta c n góp bàn tay đ làm s ch cng đng, ý th c b n ph n dân s (civic duty) c a chính mình đ ngă đng cho nh ng cung cách làm ă không đng đ n đ c t n t i trong cng đng n a. Nên nh , nh h ng và các ph n ng ph khi dùng hoá ch t không đúng cách có trong d c th o s di n ra sau vài th p niên x đng ch không ph i là m t nh h ng t c kh c.

Kh n mong Quý bà con l u ý đ n nh ng đi u trình bày trên đây.